

ПРОМЕНИ В ЗАКОНА ЗА ХРАНИТЕ

*Гл. ас. д-р Мариета Стефанова
Висше военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров“*

CHANGES IN FOOD LAW

*Chief assistant professor, PhD, Marieta Stefanova
Nikola Vaptsarov Naval Academy*

Резюме

През последните години хранителното законодателството се актуализира предимно частично и в отговор на различни по своя характер предизвикателствата. През юни 2020 година влезе в сила изцяло нов Закон за храните, който съдържа препратки към подзаконови нормативни актове, които още не са създадени. В доклада се изследват последните промени в регулациите свързани с безопасността на храните въведени чрез този нормативен акт.

Ключови думи: *безопасност на храните, законодателство.*

Abstract

Summary: In recent years, the Food Safety Act has been updated mainly partly and in response to different challenges. In June 2020, an entirely new Food Safety Act came into force, which contains references to by-laws that have not yet been created. This report examines the latest changes in food safety regulations introduced by this legislation.

Key words: *food safety; legislation.*

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2020.236>

Въведение

Пазарът на продукти по хранителната верига за последните десетилетия се глобализира, което от своя страна доведе до безпрецедентен интерес към въвеждането на все по-големи строги законодателни изисквания и стандарти (Stoyanova A. P., 2020; Gallucci, et al., 2019; Stoykova, Zlateva, & Pashova, 2020; Pashova S. , 2019; Pashova, Radev, Dimitrov, & Ivanov, 2018). Според „Всеобща декларация за правата на човека“, всеки човек има право на прехрана, за да се гарантира неговото човешко достойнство. Основното законодателство, свързано с безопасността на храните, е очертано в общите регламенти, приложими в Европейския съюз. Те формират хоризонталната и вертикалната рамка, която лежи в основата на законодателните мерки към всеки конкретен хранителен продукт на национално равнище (Stoyanova A. , 2020; Marinova, Stoyanova, Radev, & Zhivkova, 2020).

Основният национален документ, гарантиращ безопасността на храните в България, е Законът за храните. Този основен закон обхваща изисквания, които са валидни за всички етапи на производство на храни - от доставката на суровини и материали за контакт с храни до дистрибуцията по цялата хранителна верига, до потребителя.

Общите цели на новия закон за храните са свързани с гарантирането на по-високо ниво на защита на човешкото здраве и интересите на потребителите. Актуализирането на законодателството е продиктувано от липсата на разписани правила за някои основни изисквания свързани с безопасността на хранителните продукти и допълването на действащите разпоредби с цел по-строг контрол при тяхното производство.

В действащото преди въвеждането на новите разпоредби приложимо законодателство не бяха предвидени ясни правила, които търговците и производителите на храни трябва да използват като доказателство за съответствие за качеството и безопасността на продуктите - сертификати от изпитвания в акредитирани лаборатории по утвърдени лабораторни методи за анализи.

Изложение

Новият Закон за храните регулира основните аспекти на хоризонталното и вертикално законодателство въведено в Европейския съюз в следните основни направления: регистрация на обектите; безопасност на храните; контрол на храните; търговия с храни; стандарти за хранителни продукти и защита на храните.

Въведеният през юни 2020 година закон регламентира за първи път¹:

- Условието за търговия на храни от разстояние, която вече може да се осъществява единствено след регистрация, инициирана със заявление по образец на Българска агенция по безопасност на храните (БАБХ), което се подава най-малко 14 дни преди започване на дейността;

- Условието за използване на обозначенията "Продукт от България" и "Добит в България". За да може да бъде използван изразът "Продукт от България" при етикетането на продукцията, в закона е определено изрично изискване освен основната съставка на храната да е с произход в страната, така и всички етапи от производството на крайния продукт също да се осъществяват на местно ниво;

- Условието за регистрация на: хранителни добавки, храни за употреба при интензивно мускулно натоварване, храни за кърмачета, храни за специални медицински цели и храни с вложени витамини и минерали;

- Ограничителните условия и забраната за участия на деца в реклами или други форми на търговски съобщения за генетично модифицирани храни и храни, за които има нормативно въведени ограничения за употреба от деца, както и храни, които съдържат съставки и вещества с хранителен или физиологичен ефект, които не отговарят на изискванията за здравословно хранене съгласно нормативната уредба;

- Условието за задължителна регистрация по специален ред на превозни средства, транспортиращи храни от животински произход, брашно, хляб, хлебни и сладкарски изделия;

- Условието за задължителен медицински преглед за лицата, които работят в хранителни обекти;

- Задължителното условие в обектите за производство и търговия с храни да има поне едно лице, наето по трудов договор с висше или средно специално образование или професионална квалификация по специалност в областта на хранително-вкусовата промишленост;

- Налагането на забрана за търговията от разстояние с храни за кърмачета и малки деца и с храни за специални медицински цели;

- Условието за регистрацията и пускането на пазара на хранителни добавки и храни за употреба при интензивно мускулно натоварване.

Според новият закон за храните всички бизнес оператори, чиято дейност е пряко или косвено засегната при производството и дистрибуцията на храни, трябва да

¹ Закон за храните, в сила от 09.06.2020 г., Обн. ДВ. бр.52 от 9 Юни 2020 г.

съобразят своята дейност със закона още при стартирането на такава дейност и да декларират пред правоприлагащите органи редица ограничителни условия, които са засегнати от регулациите.

С въвеждането на новото законодателство са актуализирани не само наименованията, но и са създадени нови групи храни на базата на техния произход, начин на обработка и състав (например: печива). Тези промени в регулациите ще създадат условия за въвеждането на по-стриктно законодателство в области, където същото е било значително по-общо, като и ще създадат предпоставки за нови печеливши и губещи в отрасъла.

По смисъла на закона, под понятието „хранителни продукти“ се разбира „всяко вещество или продукт, независимо дали е преработен или не, частично преработен или непреработен, който е предназначен за или основателно се очаква да бъде приеман от хора“². Основните аспекти засегнати в закона, могат да бъдат идентифицирани в няколко основни направления: **безопасност на храните, качество на храните, контрол на храните, регистрация на обектите за производство и дистрибуция и методи за оценка на съответствието хранителни продукти в контекста на тяхната защита.**

1. Безопасност на храните

Отговорността за безопасност на храните е споделена от всички участващи в агрохранителната верига от ферма до потребителите. Прилаганата политика от изпълнителната власт чрез правителството играе решаваща роля за обезпечаване на безопасността на храните чрез регулиране на дейностите, контрол на пазара и подходящо приложимо образование. Ролята на правоприлагащите органи е свързана със засилване на контрола върху безопасността на храните на национално ниво, насърчаване на добрите производствени и хигиенни практики и обучение на всички участници в търговията с храни и потребителите относно обработката и потреблението на хранителни продукти.

2. Контрол на храните

Контролът върху храните се осъществява от Българска агенция по безопасност на храните. Тази регулаторна дейност според новия закон се осъществява за да се гарантира, че пусната на пазара в търговската мрежа храна е безопасна и за да се осигури максимална защита на здравето и интересите на потребителите. Законът ясно регламентира правоприлагащи инструменти за изтегляне и изземване на опасна храна от пазара и налагането на определени санкции на отговорните страни. Промяната е свързана с актуализирана дефиниция на понятието „безопасна храна“, в която вече се включва освен съответствие спрямо физични, химични и микробиологични качества и състав на продукта, но и радиологична безопасност.

3. Търговия с храни

През последните години законодателството не е актуализирано в отговор на все по-голямото разширяване на онлайн търговията с храни. Този вид търговия не е била обхваната от регулациите, с което се е създавала неравнопоставеност между стопанските субекти участващи в хранителните вериги при различните видове търговия.

² Закон за управление на агрохранителната верига, в сила от 20.06.2020 г. Обн. ДВ. бр.51 от 5 Юни 2020 г.

Новият Закон за храните изрично регламентира в Раздел IV „Търговия с храни от разстояние“. Според член 60 (1) от закона, този вид търговия може да се осъществява вече единствено от бизнес оператори, които осъществяват дейност в регистриран или одобрен по реда на закона обект.

4. Хранителни стандарти

Законът определя, че отговорният орган, който трябва да води и поддържа публичния регистър на фирмите, които произвеждат храни по утвърдени, браншови или национални стандарти, е Българската агенция по безопасност на храните. В същия закон се създава нов орган - „Националният съвет по храните“, който има правомощията да консултира, издава становища относно предложения за законопроекти и утвърждава браншови стандарти и ръководства за добри производствени, хигиенни и търговски практики.

Както в България, така и в други държави съответствието съгласно утвърдени стандарти е от голямо значение при безопасното производството и търговия с храни. Установено е като добра практика хранителните стандарти да бъдат в съответствие и с Комисията на Codex Alimentarius. В закона ясно се регламентират и условията при които една храна може да бъде определена като „Добита или произведена в България“.

5. Защита на храните

Новият закон за храните съдържа най-актуалните указания за защитата на храните, което създава предпостави за осъществяването на ефективен контрол върху измамните практики и фалшификация на хранителни съставки и готови за консумация храни. В допълнителните разпоредби са актуализирани в посока на завишаване и санкциите при неспазване на законодателството, с цел повишаване ефективността на контрола по цялата хранителна верига.

Към настоящия момент Законът е променен месец и половина след приемането му за предвиждането на наредба, уреждаща изисквания към безопасността и качеството на храните, предлагани в детските заведения, училищните столове и обектите за търговия на дребно на територията на училищата и на детските заведения.

Заклучение

Промените в законодателството в областта на храните са непрекъснат процес навсякъде по света. Осигуряването, че хранителните продукти са годни за консумация от потребителите в България се осъществява чрез влизането в сила на новия Закон за храните през юни 2020 година. Ефективното прилагане на нов закон за храните изисква съвместните усилия на всички тези заинтересовани страни в осигуряването на безопасността на хранителните продукти. Като участници в този процес, потребителите също трябва да правят своя информиран избор на хранителни продукти от пазара, подкрепяйки добрите производствени и търговски практики в бранша. Въпреки, че Законът за храните обхваща предимно изисквания към хранителните предприятия, прилагането му е отговорност на всеки участник във веригата на доставки по осигуряването на безопасен и качествен продукт до потребителя.

Използвана литература

1. Gallucci, T., Giovanni, L., Dimitrova, V., Marinov, M., Amicarelli, V., Vassileva, B., Ivanov, Y. (2019). *Theory And Practice Of Circular Economy*. Varna: Monographic library” Knowledge and business”.
2. Marinova, V., Stoyanova, A., Radev, R., & Zhivkova. (2020). Quality Of Goods And Digital Consumption-Prospects And Disadvantages. *Economic Science, education and the real economy: Development and interactions in the digital age, 1*(1), 693-706.
3. Pashova, S. (2019). Traditional Bulgarian Plant Species. *Journal of Mountain Agriculture on the Balkans, Research Institute of Mountain Stockbreeding and Agriculture, Troyan*, 238-258.
4. Pashova, S., Radev, R., Dimitrov, G., & Ivanov, J. (2018). Edible Coatings in Food Industry related to Circular Economy. *Calitatea, 19*(166), 111-117.
5. Stoyanova, A. (2020). Regulatory Requirements for Integrated Management of Agro-Food Chain Activities: Advantages and Disadvantages. *Izvestia Journal of the Union of Scientists-Varna. Economic Sciences Series, 9*(1), 54-62.
6. Stoyanova, A. P. (2020). Unified Approach to Integrated Food Quality and Safety Management. *Handbook of Research on Sustainable Supply Chain Management for the Global Economy*, 238-259.
7. Stoykova, T., Zlateva, D., & Pashova, S. (2020). Commodity Science In Modern Market Conditions. *Economic Science, education and the real economy: Development and interactions in the digital age. 1*, стр. 427-439. Varna: University publishing house „Science and Economics” University of Economics – Varna.

За контакти: Гл. ас. д-р Мариета Стефанова
Висше военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров“
E-mail: m.stefanova@nvna.eu